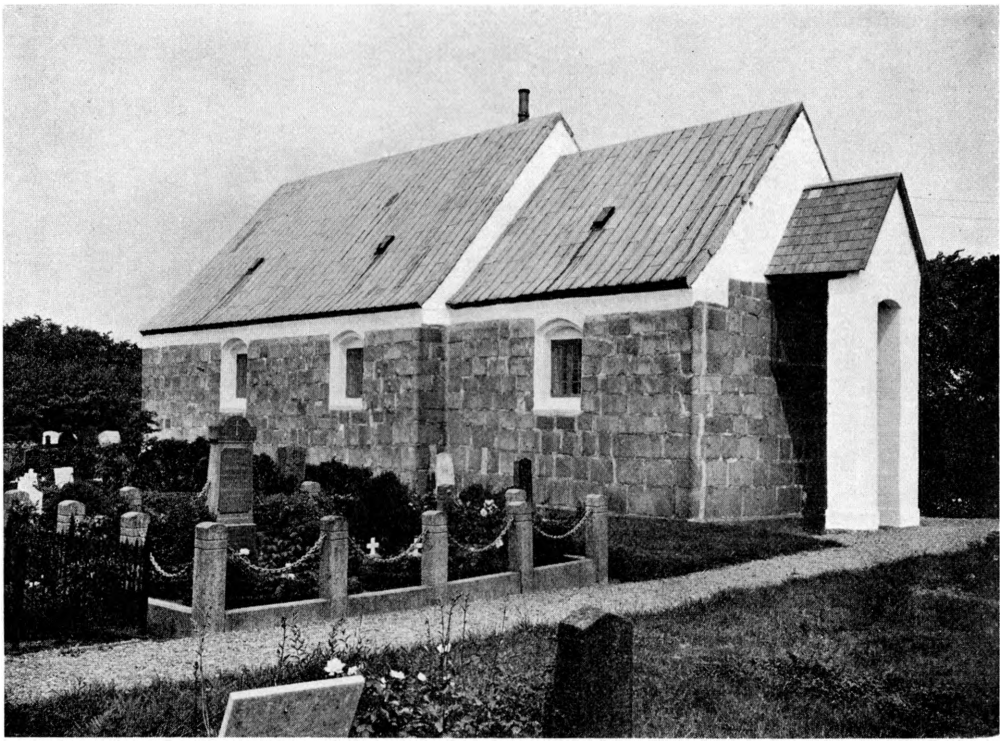

H. M. 1935

Fig. 1. Tilsted. Ydre, set fra Sydøst.

TILSTED KIRKE

HUNDBORG HERRED

Kirken er *Anneks* til Tisted; o. 1630 og 1666 havde Kongen Jus patronatus[1], men 7. Juli 1721 blev Kirketienden med Reservation af Jus vocandi tilskødet Jesper Andersen med interesserede Sognemænd i Tilsted[2], og Kirken ejedes nu af Sogneboerne, indtil den overgik til Selveje 1. Oktober 1916.

Kirken ligger sydligt i den spredte By. Kirkegaarden hegnes af Kampestensdiger; en Indkørsel i Nord har nye, en Laage i Syd ældre Granitstolper. I en stor Sten ved Digets indre Sydøsthjørne ses en Række Kløvehuller.

Bygningen bestaar af romansk Kor og Skib, hvortil er føjet Vaabenhus og nymodens Klokkestabelpiller. Orienteringen afviger ret stærkt mod Syd.

Den romanske *Granitkvaderkirke* har Skraakantsokkel, hvoraf kun det øverste er synligt. Murene er stærkt omsat. Det eneste bevarede, oprindelige Vindue findes i Korets Nordmur, 2,27 m over Sokkelen (II. 118 cm, Br. 70). Det er tilmuret med Kvadre udvendig, hvor det staar som Blænding; dets falsede Overligger har dobbelt Rundstavprofil i Forkanten af Bueslaget, hvis Smig deles af et Par falske Fuger. Et lille firkantet Stenhuggerfelt ses i en

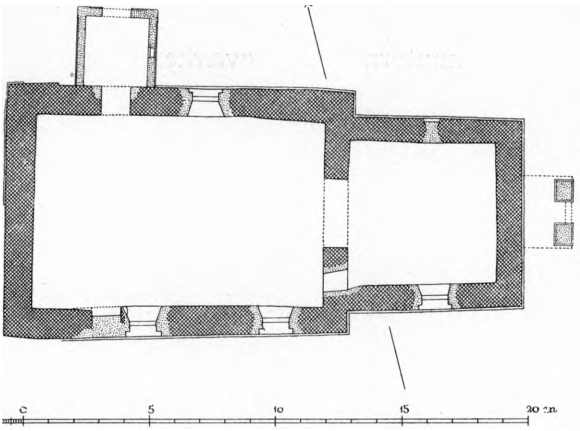

Fig. 2. Tilsted. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1936.

højtsiddende Kvader paa Korets Sydmur. I det korte Skib, hvis Murhøjde over Sokkelen er o. 4,50 m, er den tilmurede Syddør helt ukendelig i det ydre, men staar som indre Niche. Norddøren, der endnu er i Brug, har lige Overligger, skjult af Puds og Træ. Under Vestgavlen, der er endnu stærkere omsat end de andre Mure, sidder Sokkelen nu et Skifte højere end ellers.

I det *Indre* (Fig. 3) er Korbuen bevaret, nu uden synlige Sokkelled. Dens to Kragbaand er forskelligt profilerede (S. 260, Fig. 1—2). Det nordre, hvis Led er omkringløbende, har over nedre Skraakant en Rundstav mellem to Hulstave; det søndre over nedre Rundstav en bred, fordybet Platte, som dog paa Vestsiden erstattes af en Rundstav, medens Østenden, der rager 25 cm frem foran Murfladen, er glat. Bueslaget er nu svagt tilspidset; smaa Uregelmæssigheder viser, at det er omsat. — Taggavlenes Indersider staar velbevarede, af smaa Marksten.

Ændringer og Tilbygninger. O. 1600 er der brudt en Opgang til Prædikestolen igennem Triumfmuren. Kirkens nuværende Vinduer er af smaa Mursten og fladbuede, udvendig falsede, indvendig vandret afdækkede og med Smig. Deres Træværk, fra Empiretiden, tyder paa, at de er samtidige med det lille *Vaabenhus* foran Norddøren, muret af smaa Mursten, med Hjørnelisener, i hvis Gavlfelt Aarstallet 18—27 staar modelleret, vistnok i Stuk. — *Klokkepillerne* ved Østgavlen er ligeledes af smaa Sten.

1685 blev Skibets Nordside omsat fra Østhjørnet til et Stykke Vest for Vinduet, og en Del af Sydvesthjørnet, der var »udbugnet«, udhuggedes og opmuredes, men allerede 1692 maatte de vestligste 10 Alen paa Sydsiden repareres igen. 1716 opførtes et lille Vaabenhus af Bindingsværk, og Klokken blev ophængt i en ny, tømret Stabel paa Østenden af Kirken. 1719 brød Tord Kjeldsøn Murmester i Nors et Hul paa Sydsiden af Storkirken og indsatte et Vindue deri (Rgsk.).

Kvadermurene staar blanke. Hvidkalket er Vindueskarmene, et Bælte under Tagskægget samt Gavltrekanterne. Af Tagværkerne er Korets af ret gammelt, men omsat Egetømmer, med Romertals-Nummerering. Med Undtagelse af Klokkestabelen, der har Skifertag, er alle Bygningsafsnit blytækt. I det Indre er Loftsbjælkerne beklædt med glathøvlede Brædder.

INVENTAR

Alterbord, romansk, muret af Granitkvadre, 85 cm fra Korets Østvæg, uden synlig Sokkel; i den skraakantprofilerede, 147 × 110 cm store Plade, der er samlet af flere Kvadre, er en *Helgengrav* med Laag af sort Kalksten, 11 × 11 cm, fastsiddende i Mørtel.

†*Alterklæde* af 10¼ Alen blommet »Fibskafft« (Fifskaft, et Slags femskaftet Tøj), anskaffedes 1684.

Altertavle fra 1896, Efterligning af Tisted-Tavlen, med Maleri, Kristus i Emmaus, kopieret efter Carl Bloch af A. Chr. Andersen, Tisted. Af den tidligere *Taule,* fra o. 1850, ligger Rester paa Loftet.

†*Altertavlen*, der gik forud for disse, har muligvis været af lutheransk Fløj-type. 1677 blev der paasat et Hængsel paa »Altertavledøren«; 1701 blev »Spejlet« (Storfeltet) forbedret og sammenlimet, nogle Lister og en Knap gjort af Peder Andersen Snedker og Tavlen stafferet med Bogguld og Farver af sal. Peder Fierridslev for 6 Daler.

Altersølv. Kalk, anskaffet 1668 i Stedet for det gamle Sæt, der blev stjaalet 1666 (Rgsk.), nu 21,3 cm høj. Foden, der hviler paa en aftrappet Fodplade, har otte fladrunde Tunger, der ledsages af tilsvarende opdrevne Indertunger med portalagtige Graveringer; paa den ene et lille, paanittet Krucifiks. Skaftet er ottekantet, den flade Knop har spidsvinklede Flige mellem Rudebosser, hvori graveret snørklede Minuskelinitialer: »Iesusgsb« (sml. Klim S. 143). Det o. 1825—50 fornyede Bæger er stemplet: MH. *Disk* fra 1668, med udslidt Cirkelkors.

†*Tinflaske* paa 2 Potter til at føre Kirkens »Vin og Brød« anskaffedes 1694 for 3 Daler (Rgsk.).

Alterstager fra 1936. Paa Loftet staar et Par Stager af Plet. To »puklede« †*Stager* af Messing skænkedes 1700 af Sognepræsten og hans Kæreste (Rgsk.).

†*Alterskranke*, af Træ, skænket 1700 af Sognepræsten og hans Kæreste (Rgsk.).

Font (Fig. 5), romansk, af Granit. Kummen, 64 cm i Tvm., har under en spinkel, flad Rundstav en omløbende Bølgeranke, indristet med saa brede, grunde Furer, at den faar næsten reliefagtig Karakter; forneden paa Kummen

H. M. 1935

Fig. 3. Tilsted. Indre, set mod Øst.

ses som en Mindelse om Tybotypen en Række store Bægerblade med ret stor indbyrdes Afstand, halvt indristede, halvt i Relief; Afløb midt i Bunden. Den lave Fod, hvis Hals foroven har en Rundstav, minder ved sine Skjolde om en omvendt Terningkapitæl; i Skjoldene indristede Tvillingbuer med en pæreformet Figur i Sammenstødet. Højde 82 cm. 1697 »færdiggøres« Foden af en Murer. 1879 var Fonten oliemalet.

Fad af Nürnbergerarbejde, fra o. 1575, 58 cm i Tvm., med Bebudelsen i Minuskelring, omgivet af Rankeværk. Paa Randen stemplede Ornamenter. Fadet er muligvis identisk med et Messingbækken, der anskaffedes 1700 for 3 Daler og 2 Mark (Rgsk.).

Fontelaag, enkelt, barokt Snedkerarbejde med Springlister; 1698 stafferedes Fontedækkenet af Peder Fjerridslev (Rgsk.).

†Korgitter. To Brixdøre blev givet 1700 af Peder Andersen Snedker i Tilsted (Rgsk.).

Korbuekrucifiks (Fig. 4). Figuren er gotisk, fra o. 1400, af Type som Hillerslev (S. 303), men betydelig grovere skaaret; Armene er sikkert fornyede engang i 1700'erne. Om Hovedet ligger en svær, tovsnoet Tornekrone; hverken Haaret, der bølger om det lille, højtsiddende venstre Øre, eller Skægget er videre

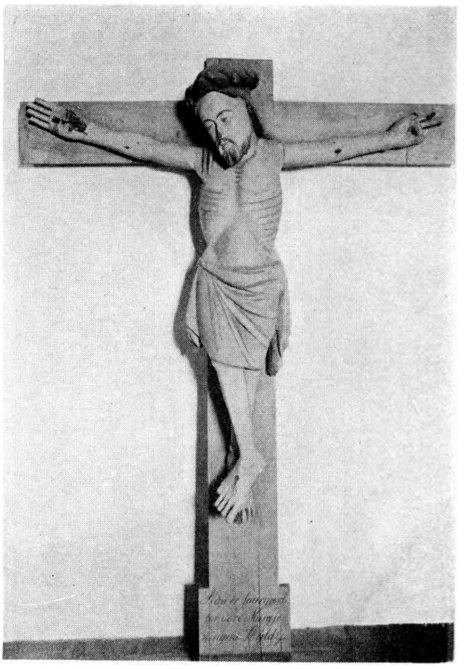

E. M. 1940

Fig. 4. Tilsted. Korbuekrucifiks (S. 365).

detailleret, og Øjnene mangler Enkeltheder. Ribbenene er markerede, Lændeklædet, der delvis dækker Knæene, falder i rolige Folder med Hængeflige ved begge Hofter; Skinnebenene er skarpe, de store Fødder overlagte. Hænder og Fødder er defekte, og et Stykke af Tornekronen er bortraadnet. Korstræet er glat, fornyet i Fyr i 1700'erne. Fra denne Tid stammer ogsaa Stafferingen; Korstræet har forneden hvid Skriveskrift: »Han er saargjort for vore Misgjerningers Skyld. Es. 53«. Ligger paa Loftet.

Prædikestol (sml. Fig. 3) i Renaissance, fra o. 1600, beslægtet med Karby (Mors S. Hrd.), anbragt foran en Opgang gennem Triumfbuens søndre Del. De seks smalle Fag, af hvilke de fire danner Karnap, har i Storfelterne Arkader, hvis Bueslag over Profilpilastrene er dekoreret med Perlestav og snittede Tænder; i Bueslaghjørnerne to spidse Akantusblade udgaaende fra en Volut; Hjørnesøjlerne har Bælter med Bosser over og under de balusteragtige Skafter; paavirket af Tisted-Stolen er Enkeltheder som Hængestykkerne og Kerubhovederne under Hjørnerne. Underbaldakinen er ret flad. Den samtidige Himmel har Hængeornamenter og ganske anselige Topkartoucher mellem Hjørnespir med drejede Kugler, men ingen Frise. I Koret staar et Trapperækværk fra 1700'erne med udsavede Balustre. Stafferingen er fra o. 1800, vistnok paa ældre Grundlag, noget repareret 1929, med rødt, hvidt, sort, Guld og lidt grønt. I Smalfelterne er Skriftsteder med Fraktur, i Storfelterne overmalede Billeder. 1700 blev Stolen repareret og et nyt Gulv lagt i den; den stafferedes af Peder Fierridslev (Rgsk.).

Stolestader af Fyr, lukkede, med dobbelte, parvis sammenstillede Gavlplanker fra o. 1580—90; over en Tandsnitliste har de en halvrund Afslutning, fyldt med en fladsnittet Halvroset, hvis Vifteblade udgaar fra en Midtskive med skiftende Detailler, mest Hvirvelrosetter, en enkelt volutformet; i Bladene er indstemplede Stregcirkler. En af Plankerne bærer et senere indskaaret Aarstal og Navnetræk: 1623 IS IN (N spejlvendt), i to andre PC DID. Dørene er senere, dels fra 1600'erne, dels fra 1700'erne; indvendig i en af dem skaaret 1733. Nærmest Prædikestolen sidder et Panel med et Par Felter som Degne-

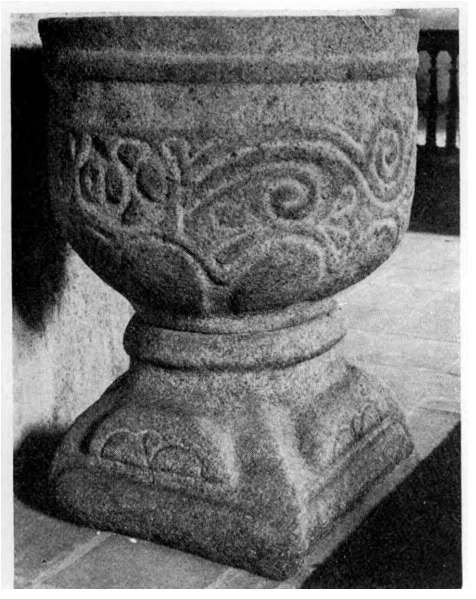

E. M. 1940

Fig. 5. Tilsted. Font (S. 364).

Fig. 6. Omstøbt Klokke fra 1699 (S. 367).

stolens. I Sydrækkens Vestpanel er skaaret Navnetræk og Aarstal: 1633, 1649 og 1681. Stoleværket er omsat, repareret og nymalet 1929, da Sæderne omdannedes. De gamle, lodrette Rygpaneler ligger paa Loftet.

†Skriftestol maledes 1700 paa Sognepræstens og hans Kærestes Bekostning (Rgsk.).

Degnestol fra o. 1600. Forsiden har tre Felter med Arkader, hvis Hesteskobuer har nedhængende Tandsnit og i Buehjørnerne Treblade; paa Indersiden mange indsnittede Navne; Stolen maledes 1700 (Rgsk.).

Pengeblok af Eg, muligvis fra 1696; dette Aar blev der nemlig sat en ny, beslagen Blok ved »Nørstætten« (o: nordre Kirkegaardslaage); men 1700 flyttedes den ind i Kirken, da den var opbrudt af onde Folk (Rgsk.). Den er firsidet, jernbeslaaet og har overdækket Pengeslidse. En *†Blok* anskaffedes 1677 for 1 Daler og 8 Skilling (Rgsk.).

Præsterækketavle fra 1718. Feltet flankeres af drejede Halvsøjler, der foroven og forneden afsluttes med paasatte Dobbeltrosetter og over Gesimsen krones af en Trekantgavl med drejede Spir til Siderne. I Fodfeltet er malet: »Anno 1718«; ny Staffering: hvid og brun Marmorering. Paa Skibets Nordvæg ved Siden af en Tavle fra 1938 i samme Smag, med Fortsættelse af Præsterækken.

Klokken er omstøbt 1931 af De Smithske Jernstøberier i Aalborg. Den tidligere *†Klokke* (Fig. 6) fra 1699 bar Indskrift med Versaler: »Gloria in excelsis Deo episcopo D. Ioanne Bircherodio præposito Dn. Pavlo Snedstadio et pastore M. Sixto Aspach hæc campana fusa anno Chr. MDCXCIX. Sit nomen Domini

benedictum. Rudolph Melchior me fudit« (»Ære være Gud i det højeste. Da Jens Bircherod var Biskop, Povl Snedsted Provst og Magister Sixtus Aspach Præst blev denne Klokke støbt i Kristi Aar 1699. Herrens Navn være velsignet. Rudolph Melchior støbte mig«). Tvm. 60 cm. Kirkeregnskabet for 1699 meddeler, at den brudne Klokke førtes til Aalborg dette Aar og omstøbtes for 45 Sletdaler af Rolf Balzersen.

GRAVMINDER

Epitaf o. 1791, af Træ, over Johann Georg Smit og Hustru Marie Sophie Ziervogel, han født i Kiøbenhavn 13. Febr. 1722, Søn af Justiceraad Smit, Committeret i Rentekammeret og Catharina Berg, Student 1742, tog Attestats 1746, kaldet til Kinapræst 15. Sept. 1749, Sognepræst i Ærøeskøbing 26. Juli 1754, til Ønslev og Eskildstrup paa Falster 7. Juni 1760, til Thisted og Tilsted 16. Juli 1772, Consistorialraad 23. Febr. 1780, formedelst Sygdom Pastor emeritus med Pension 23. Okt. 1789, død paa Ulstrup 13. Marts 1791. Mindeord. Hun blev født i Sjælland 23. Dec. 1719, Datter af Cammerraad Ziervogel og Christiane Charlotte la Roche de Gallichon, Kammerjomfru hos Hds. kgl. Højhed Prinsesse Lovise 1750, gift 1754, død □. Psalm. 31, 21. Midtfeltet med den malede Indskrift sidder i en provinsielt snedkret Ramme med barokke Pilastre og smalle Vinger, formede som Rokokoskjolde, der hænger i Tøjbaand. Den øvrige Ornamentik er symmetrisk Akantusværk, svagt blandet med Louis XVI Motiver. I Topstykket er skaaret to Engle, der holder et Klæde mellem sig. Den oprindelige Marmorering er ændret og Indskriften opmalet i 1920'erne. Paa Skibets Sydvæg.

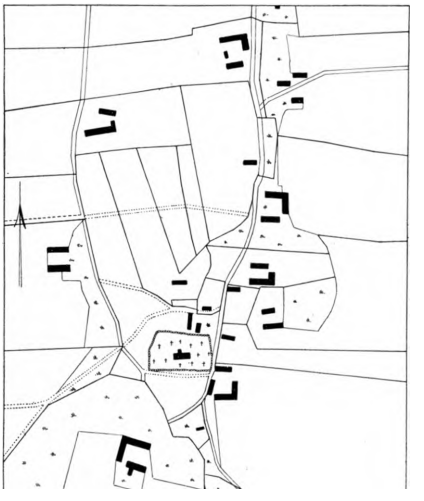

Fig. 7. Tilsted 1813.

Blikskjolde med malede Indskrifter, fra o. 1850, ligger paa Loftet.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1643—1712, 1686—1719, div. Aar (LA. Viborg). — Kaldsbog 1844—56 (smst.). — Museumsindberetninger af C. A. Jensen 1923 (Inventar), V. Hermansen og C. A. Jensen 1936. Revideret af C. A. J. og E. M. 1938.

F. Uldall: De jydske Granitkirkers Alder, i Aarbøger. 1896. S. 218 (Kragsten), 241 (Korbue), 294 (Vinduer). Chr. Heilskov: Personalhistoriske Indskrifter fra Hundborg Herred, i AarbThisted. 1925. S. 3 f.

Thura: Aalborg Stift S. 469—77. F. Uldall: Optegnelser om de danske Landsbykirker II. 1879, 132 f.

[1] Fortegnelser o. 1630 og 1666 over Danmarks Kirker (RA). [2] Matriklen 1664 med Tilføjelser (RA).